

прилике да Југославија изложи оно што је чини различитом у односу на остале социјалистичке земље. Ипак, ауторка монографије подвлачи да су репрезентативне колекције често биле идеолошки конструкт опречан економској логици и потреби повећања трговинског промета. Заинтересованост страних купаца за производе југословенске модне индустрије, које је затим уследила, често није имала утицаја на динамику производње.

У поглављу „Текстилна индустрија, дизајн и утицај Мирјане Марић на културу одевања у Југославији и Србији“, Мирјана Менковић повлачи занимљиве паралеле између професионалних биографија Александра Јоксимовића и Мирјане Марић. Док је Јоксимовић био препознатљив по колекцијама које се могу окарактерисати као социјалистичка верзија високе моде, Мирјана Марић била је занесена носивошћу *prêt-à-porter-a*. Ипак, колективистичка култура у којој су обоје стварали произвела је извесне сличности: оба дизајнера била су осуђена на негирање ауторства,

бироградске стеге и непризнавање кључне улоге креатора у естетизацији производње.

Важан сегмент ове монографије чине и фотографије Марија Бралића, које илуструју модни дизајн Мирјане Марић од 1979. до 2014. године. Међу њима су и фотографије модела из последње колекције чувене дизајнерке, које је она јуна 2014. године завештала Етнографском музеју у Београду.

Књига *Мода и дизајн. Мирјана Марић* представља значајан извор за све заинтересоване за студије материјалне културе, моде и социјализма. На примеру стваралаштва Мирјане Марић читаоци могу да продубе знања о комплексној проблематици „официјелне социјалистичке одеће“ (Ђурђа Бартлет). Надам се да ће ова монографија мотивисати истраживаче да низом нових тема попуне научне празнине у познавању историје моде из времена југословенског социјализма.

Данијела Велимировић

Музеј иза решетака:
изложба сукњи у затвору

Етнографски музеј из Београда је од 24. октобра до 12. новембра 2014. године са изложбом „Шумадијска сукња 1860–1960“ гостовао у Пожаревцу. И ништа не би било необично да изложба, захваљујући сарадњи с Министарством правде, Управом за извршење кривичних санкција и Казнено-поправним заводом за жене у Пожаревцу, није била постављена у несвакидашњем простору. Путем ауторског пројекта мр Татјане Микулић, кустоскиње Етнографског музеја у Београду, шумадијска сукња нашла се у женском затвору, једином у Србији.

Зашто сукња и зашто у затвору? Током одабира теме имала сам у виду чињеницу да је изменом прописа о одевању осуђених особа из 2012. године, предвиђено да жене затворенице могу да носе сукње. У складу с тим, идеја да се из богатог фонда Музеја издвоји и прикаже управо сукња – као један од најзаступљенијих одевних елемената у женском одевању данас – чинила се сасвим прихватљивом и логичном.

С друге стране, сматрала сам да је поставка изложбе у институцији затвореног типа, какав је затвор, вишеструко значајна. Један од циљева пројекта, на првом месту, јесте едукација затвореница, њихово упознавање са историјатом и разноврсношћу сукњи с територије Шумадије. На тај начин им се омогућава да се упознају с једним

значајним делом богатог културно-историјског наслеђа Србије. Нарочито сам имала у виду то да је то публика којој је ускраћено праћење и посећивање културних садржаја, публика до које је, заправо, најтеже допрети. Из тог разлога, приоритет је био јасно дефинисање циљне групе, тј. групе ка којој је читав пројекат усмерен.

У исто време, поставком у затвору указано је на неопходност укључивања оваквих институција у свакодневне животне токове, едукацију њихових штићеника и помоћ у њиховој рехабилитацији. И управо је изложба представила згодну основу за развијање бројне активности затвореница, које су допринеле њиховом креативном провођењу времена у установи, на пример, вез, ручни радови и израда сличних рукотворина, те упознавање са старим занатима.

Шта је с, друге стране, пројекат значао за Етнографски музеј? Иницирање и реализација оваквог пројекта представљали су одличну прилику да музеј искорачи из оквира устаљених простора и начина излагања, и да направи корак у анимирању специфичне категорије публике, каква су осуђена лица. Проактивним приступом и ангажманом, музеј је проширио своју делатност и позиционирао се као друштвено свестан и интерактиван актер у друштву. Овакав вид сарадње Етнографског музеја са затвором, као институцијом затвореног типа, не само да је допринео промоцији културног наслеђа, већ је посебно указао на његову значајну, друштвено ангажовану и одговорну улогу, наро-

чито у 21. веку. Музеј се мора препознавати као институција која поседује капацитете и има пуно право да покреће и расветљава значајна друштвена питања и да даје адекватна тумачења. Такве активности музеја имају за циљ образовање ширих друштвених слојева и подизање нивоа јавне свести.

Као најпогодније решење за поставку изложбе показао се простор кројачнице, у којој свакодневно одређени број затвореница проводи своје радно време шијући униформе, постелине, дечије играчке. Наиме, женски затвор у Пожаревцу је централна кројачница за све затворске институције у земљи. Сусрет с таквим простором који, испуњен низом шиваћих машина, прибором за шивење и штендерима с кројевима, одише радним ангажманом жена, подсетио је на израду сукње, која је и у традиционалном друштву била производ женских руку и женског рада. Кројачница се, по својој функцији и организацији рада, наметнула и као савршен амбијент у коме ће се одржати планиране радионице.

Едукативни аспект пројекта огледао се у теоријском и практичном делу предвиђеном у пратећем програму изложбе. Женама које се налазе на издржавању казне одржала сам једно предавање о сукњи, на којем су се подробније упознале са историјатом, развојем и променама које је доживела вунена сукња шумадијског типа током свог стогодишњег развоја. Предавање је пратило око четрдесет жена, које су том приликом сазнале да је сукња ушла у корпус одевања жена на селу 60-их година 19. века, под утицајем градског обрасца одевања. Током наредних деценија,

она је доживљавала бројне промене у кроју, материјалима од којих се израђује, димензијама, као и у декорацији, композицији и колориту. Затворенице су током разговора у више наврата истакле да им се изложени примерци веома допадају. Будући на изврстан начин изоловане и измештене из реалности, затворенице су, пре свега, истакле да су задовољне чињеницом да је оваква изложба постављена у „њиховом“ окружењу, и да, као таква, утиче и на учење и на обогаћивање њихових свакодневних садржаја.

Две практичне радионице одржала је конзерваторка Етнографског музеја у пензији Данијелка Радовановић. Петнаест осуђеница имало је прилику да се опроба у основним техникама веза – по писму и по броју, и у ткању гајтаном. Сврха радионица била је да омогуће осуђеним женама да стечено знање примене приликом декорације текстила који израђују у кројачници: у везу мотива на крагнама, рукавима, футролама за мобилни, или у изради, на пример, дечјих играчака или букмаркера као сувенира. Уплитањем разнобојних гајтана могу се израђивати пуцад (округла дугмад), кићанке, помпони, као и накит, нарочито наруквице и минђуше.

Искуство с радионица и декорације на изложеним експонатима значајан су извор инспирације за будуће радове осуђених жена, с којима ће шира јавност имати прилике да се сусретне наредне године. Наиме, следећа фаза пројекта предвиђа узвратну изложбу њихових радова у Етнографском музеју, као и промоцију и продају сувенира које израђују.

Татјана Микულიћ